

*Szolnoki Tudományos Közlemények XIII.
Szolnok, 2009.*

PROF. DR. SZABOLCSI RÓBERT¹

BOLYONGÁS A „KNOWLEDGE-TRIANGLE” BERMUDA-HÁROMSZÖGÉBEN²

Senkinek sincs a zsebében a bölcsek köve!

BEVEZETÉS

Folytatva a cikk mottóját ... nekem sincs! A magyar felsőoktatás Bologna-rendszerben eltöltött elmúlt tíz évéről számos értékelés látott napvilágot a 2009. év tavaszán és nyarán [1]–[8]. Talán a legfontosabb az EU-tagországok oktatási minisztereinek Leuven-i Nyilatkozata [8], amelyben értékeli az elmúlt tíz évet, valamint megszabják a következő tíz év fontosabb irányait. Számos esetben rámutatnak a felsőoktatással szemben támasztott, és a 2020-ra elvárható eredményekről. Közhelynek számít Magyarországon, és kissé meg is kopott, de a Leuven-i Nyilatkozat érdemben foglalkozik a tudás-háromszög, más szóval, a $K+F+I^3$ helyével, és szerepével a felsőoktatásban. Megfogalmazza és definiálja az egyes részek tartalmát is. A szerző célja, hogy új megvilágításba helyezze tudás-háromszög (angolul: knowledge-triangle), vagyis a **K**(utatás), a **F**(ejlesztés), és az **I**(nnováció) fogalmát, jelentőségét, azok tartalmát, és formáit. A Leuven-i Nyilatkozat szellemében újra fogalmazza a felsőoktatás előtt álló kihívásokat, és lehetséges megoldásokat javasoljon a kihívásokra. A szerző szerint: az európai felsőoktatás következő tíz éve arról szól majd, hogy sikerül-e érdemben megtölteni tartalommal a tudás-háromszög elemeit, vagy pedig az elmúlt tíz év kultúrája, és gyakorlata továbbra is egyfajta Bermuda-háromszöggént magába szippantja, és fogva tartja az intézményeket, akik a globális versenyben további lemaradást kénytelenek elszenvedni, akár már szinte behozhatatlant is.

---

¹ Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Bolyai János Katonai Műszaki Kar, Automatizálási és Robotikai Intézet, Automatizálási és Folyamatirányítási Tanszék, okleveles mérnök ezredes, tudományos és nemzetközi kapcsolatok dékánhelyettes, mb. intézet igazgató, tanszékvezető, egyetemi tanár. H-1581 Budapest, Pf. 15., Email: szabolcsi.robert@zmne.hu, Skype: szabolcsi_robert (HUN)

² Szaklektorált cikk. Leadva: 2009. szeptember 15. Elfogadva: 2009. december 10.

³ Kutatás – fejlesztés – innováció

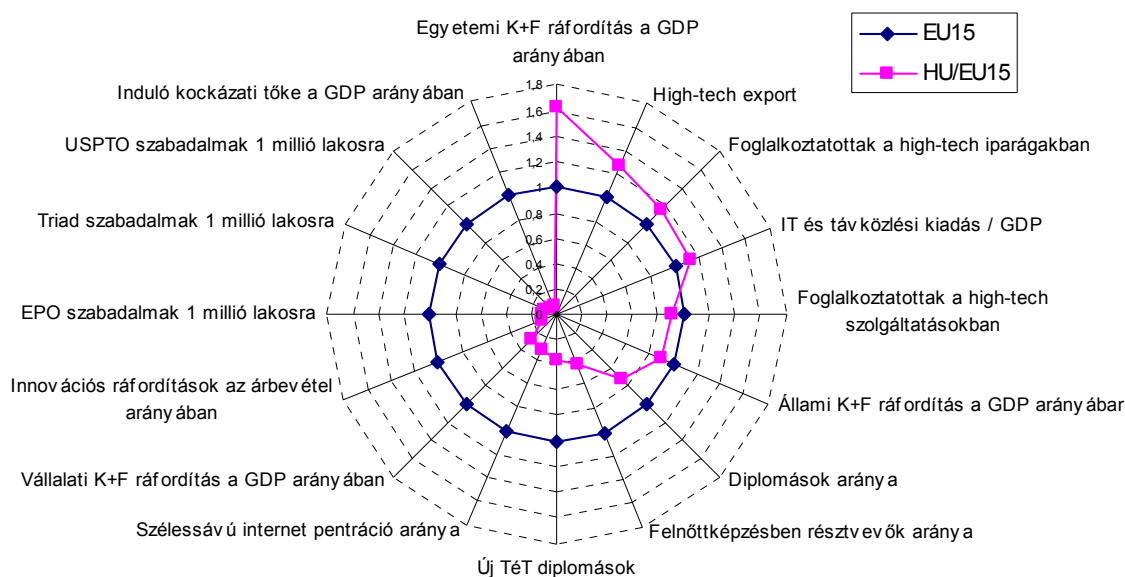
I. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A témát érintően szinte minden hivatalos orgánus, és sok szaktekintély hangoztatta véleményét. A nyilatkozatok hol nyersen, *in medias res* módon taglalták az elmúlt tíz év tapasztalatait, hol pedig kellő kimértséggel fejtik ki álláspontját. A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) honlapján tette közzé hivatalos állásfoglalását a www.mab.hu oldalon [1]. Az OKM Nemzeti Bologna Bizottság véleményét a [2, 3, 7] irodalmak mutatják be. A Bologna-folyamat elmúlt tízéves tapasztalatainak értékelésekor hangot adott véleményének a Felsőoktatási Tudományos Tanács is [4]. Az Országos Kredittanács is kifejtette álláspontját az adott kérdésben [5]. A Magyar Rektori Konferencia Plenumának állásfoglalását a [6] forrás mutatja be.

Az Európai Felsőoktatási Térségben az oktatásért felelős miniszterek Nyilatkozatát a [8] irodalom mutatja be. Tekintettel a felsorolt források tartalmára, az abban foglalt nyilatkozatokra, vezetői állásfoglalásokra, nem szeretnék abba a hibába esni, hogy minősítsem, vagy bármilyen módon kritizáljam a nyilatkozó szervezeteket, és személyeket. Mindazonáltal megjegyezni szükséges, hogy a hivatkozott irodalomként bemutatott források közös jellemzője, hogy aggódik a magyar felsőoktatás jelenéért, és jövőjéért – a hiányosságok, és az egyre inkább testet öltő versenyhátrány leküzdéséért számos előre mutató javaslatot is megfogalmaznak.

II. PROBLÉMAFELVETÉS, MOTIVÁCIÓ

Hazánk Európai Unióhoz történő csatlakozását megelőzően is számos jel, statisztikai adat, illetve az EU-ban honos értékelési szempont előre jelezte, hogy hazánk számos területen elvesztette korábban létezett, vagy vélte, és a közvélemény felé sugallt versenyelőnyét. Az 1. ábra a 2005. év statisztikai adatai alapján mutatja hazánk fontosabb adatait az EU15 átlagához képest.

1. ábra. Magyarország fontosabb statisztikai mutatói
(Forrás: EU Innovation Trend Chart 2005)

Az 1. ábra alapján számos érdekes kérdés merül fel, aminek megválaszolása e cikk terjedelmén, és a szerző tudásán messze túlmutat. Mindazonáltal, az alábbi fontosabb megállapításokat tehetjük:

1. az első négy mérési területen hazánk jobb átlagot produkál, mint az EU15;
2. az ötödik területtől (foglalkoztatottak a high-tech szolgáltatásokban) hazánk minden területen alul marad az EU-átlaghoz képest;
3. az 1. ábra alapján az is megállapítható, hogy bár az egyetemek K+F ráfordítása messze az EU-átlag feletti, a szabadalmak száma, valamint az innovációs hajlam messze az EU-átlag alatti – a szellemi terméke innoválása alacsony szintű;
4. a jelentős állami K+F ráfordítások mellett a vállalati K+F ráfordítás szinte mérhetetlen;
5. a kockázat-vállalás szinte kimutathatatlanul alacsony szintű, ami a vállalkozási hajlam szinte leépülését jelenti.

Sajnos, a 2005. évi statisztikai adatok az elmúlt években, sajnos, számos területen tovább erodálódtak: tovább nőtt a szakadék az EU-tagországok, és hazánk között, és nem a mi előnyünkre. Az elmúlt néhány év negatív tapasztalatai motiválták a szerzőt, hogy megossza gondolatait, kételyeit, dilemmáit a szakmai közvéleménnyel.

III. AZ ELMÚLT TÍZ ÉV TAPASZTALATAI

„A tapasztalatok azt mutatják, hogy a felsőoktatási szféra többsége nem értette meg a felsőoktatási rendszerváltást, ennek következtében a kompetenciák sem a KKK⁴-kban, sem a szakindítási beadványokban nem megfelelőek [1].”

*Non ex regula ius sumatur,
sed ex iure quod est regula fiat.*

*Nem a regulából ered a jog,
hanem a követett jogszabályból lesz a regula [9].*

A számos forrás közül a szerző a MAB 2009/3/II. sz. határozatának szellemiségével ért egyet. E forrás kellően kritikus, nem sértő, és megfontolásra ajánlható a magyar felsőoktatási intézmények számára.

A szerző maga is több mint 20 éve már, hogy a felsőoktatásban dolgozik. A továbbiakban saját tapasztalatait, gondolatait, és kételyeit szeretné megosztani az Olvasóval.

Az Európai Felsőoktatási Térség létrehozásával, és működtetésével kapcsolatban nagyon sokan fogalmazznak meg súlyos kritikát is. Felmerül a kérdés: megalapozott-e ez a kritika, vagy pedig a magyar felsőoktatás sajátos helyzete alapján azt kell mondanunk, hogy előbb a saját házunk táján kell szétnézni?! Nem kerülhetjük meg azt a kérdést sem, hogy a környező országok miért profitálnak a rendszerből, és miért veszt el a magyar oktatási rendszer korábban meglévő versenyelőnyét?!

---

⁴ Képzési és kimeneti követelmények (KKK)

Tekintsünk vissza néhány évre. Az első *kredit-rendelet* az 5/1998. Korm. rendelet volt. Mi tagadás, elég nehezen lehetett „ledugni” az emberek torkán a keserű pirulát: megfeleződik az óraszám, és a hallgató ezen túl az önképzésére is kap kreditpontot, elismerve, hogy otthon önállóan is tanul.

Ebben az időben tanszékvezető voltam, és a Villamosmérnöki szak szakfelelőse. Ezt az egyéves időszakot megúsztam valami 2-3 feljelentéssel, és két bizottsági vizsgálattal. A saját bőrömmön tapasztaltam a fejezet mottójául választott megállapítást.

Nem sokkal később, miután hazánk 1999-ben csatlakozott a Bologna-Nyilatkozatot aláíró országokhoz, megjelent a 200/2000. Korm. rendelet. A jogszabály új rendszert próbált meghonosítani: az Európai Kredit Transzfer Rendszert (ECTS – European Credit Transfer System). E rendszer kialakítása számos új fogalom bevezetését tette volna szükségessé.

Ilyenek voltak: kreditek kölcsönös beszámítása; kreditek átvitele; áthallgatás más felsőoktatási intézménybe; részképzés más felsőoktatási intézményben; hallgatói mobilitás létesítése; oktatói mobilitás létesítése; vendéghallgatói státusz létesítése; állami normatívák átvitele felsőoktatási intézmények között, nemzetközi szinten. És még lehetne folytatni a sort. Ez a kormányrendelet is számos kötetmet rótt a felsőoktatási intézményekre, amelyek közül – valljuk be töredelmesen – számos elem nem valósult meg.

A következő jogszabály, amely említést érdemel, a 77/2002. Korm. rendelet, amely az egyes szakok képesítési követelményeit tartalmazta. E jogszabály alapján számos felsőoktatási intézmény alapított, és indított szakot. E folyamattal párhuzamosan, a felsőoktatási intézmények száma a 2000. január 1.-i állapothoz képest ismét növekedésnek indult.

Harc indult a hallgatók megszerzéséért, és ebben a folyamatban nem az intézményekben folyó oktató-nevelő-, és kutatómunka minősége alapján dőlt el a verseny kimenete, hanem az alapján, hogy ki hány sort tudott *beszuszakolni* a felsőoktatási felvételi tájékoztatóba, és az egyes sorokba milyen számot írtak.

Ez a szemlélet azt eredményezte, hogy a felsőoktatás kimenetén megjelenő hallgatók munkaerő-piaci helyzete jelentősen romlott. És ez a folyamat még nem állt meg, mert most azzal küzdünk, és nagy megdöbbenésre azzal szembesülünk, hogy a nemzetközi munkaerőpiacra kiáramló végzett hallgatóinkkal kapcsolatban is, sajnos, egyre gyakrabban fogalmaznak meg hasonló kritikát.

A fent vázolt néhány jogszabály – véleményem szerint – elég kellett volna legyen a felsőoktatás új pályára állításához. Más szóval, a jogalkotó megteremtette a feltételrendszert a magyar felsőoktatás gyökeres átalakításához, ahhoz, hogy valódi rendszerváltás történjen a magyar felsőoktatásban (is). A nagy dilemma és egyben alapvető kérdés is, hogy a *gyors* előkészítés során volt-e a jogalkotónak szándéka, forrása, és akarata, hogy megértesse a főszabályokat, az alapvető normákat is.

Sokat mond és sokat sejtet az alfejezet mottójául választott klasszikus formula: a követett jogszabályból lesz a regula. Véleményem szerint célszerű lett volna átmeneti jelleggel bevezetni a

lineáris képzési rendszert, és kellő időt hagyni, hogy az új rendszer előnyei egyértelműen megjelenjenek, és a jogalkotó szándéka *átjöjjön*, és a felsőoktatás sorakozzon fel a rendszer mellett, egyébként, esélye sincs meggyökerezni. Vagy ha igen, akkor az már valami más, mint az eredeti szándék szerint létesíteni kívánt.

Még egy gondolat ... mielőtt véleményt formálnánk a Bologna-rendszerről, talán meg kellene vizsgálni, hogy a nálunk bevezetett modell milyen attribútumokkal bír. Sajnos, öröme semmi ok: a szakmák által megfogalmazott véleményeket nagyjából úgy lehet jellemezni, hogy a rendszer

1. igazán nem támogatja a mobilitást;
2. a szakmai programok nem átjárhatóak, a hallgatói mobilitás nemhogy külföldre, de még a szomszéd városra sem terjed ki;
3. a lineáris rendszerben hiányzik a felsőfokú szakképzés, ami mind a mai napig igazán nem tudott gyökeret verni a felsőoktatásban (sem);
4. a lineáris szakmai programok (BSc-MSc-PhD) egymásra épülése sokszor nem, vagy csak részben valósul meg;
5. a szakmai programokhoz – sokszor – nem kapcsolódik szakirányú továbbképzés, és így, ha valaki nem szeretne új felsőfokú végzettséget szerezni, akkor nem tud részt venni élethosszig tartó tanulási folyamatban;
6. a szakmai programok elaprózódtak, túlságosan is specifikusak, ami eleve kizárja a mobilitást;
7. a kreditek kölcsönös el-, és befogadása csak egyes képzési területeken (pl. orvostudományok) működik igazán jól;
8. a hallgatók nem mobilisak, nehezen vesznek részt – még a csekély lehetőségek mellett is – mobilitási programokban;
9. az idegen nyelv ismeretének hiánya nagyban korlátozza úgy a hallgatói-, mint az oktatói mobilitást.

És sokan még folytatják a sort ...

Véleményem szerint a hazai felsőoktatási rendszer jelenleg csak néhány jellemzőjében mutatja a Bologna-rendszer elveit, ezért sarkosan véleményt formálni a Bologna-rendszerről, talán nem tanácsos – kellő szerénységgel, és alázattal kellene megközelíteni e kérdésnek a megválaszolását.

Lehetséges, hogy a nálunk bevezetett modell valami más, mint ami a törvényalkotó szándéka volt?! Mindenesetre, ha valaki átolvassa a hivatkozott forrásokat, döbbenetként éri majd az a nyíltság és őszinteség, amivel az egyes bizottságok és szakértők állást foglaltak e témában.

III. A KÖVETKEZŐ TÍZ ÉV FELADATAI – MÁS SZEMMEL

BOLYONGÁS (?) A „KNOWLEDGE-TRIANGLE” BERMUDA-HÁROMSZÖGÉBEN

*„A felsőoktatás minden szintjének korszerű
kutatáson és fejlesztésen kell alapulnia,
előmozdítandó a társadalmi innovációt, és kreativitást [8].*

Néhány egyszerű dolog, amit illik tudomásul vennünk:

1. Az EU nagyon komoly versenyhelyzet elé állította hazánkat, többek között a magyar felsőoktatást **is**;
2. a hazai felsőoktatás – hazánk csatlakozásakor meglévőnek **vélt**, vagy **valós** – versenyelőnye ... eltűnt, sőt ... sok területen komoly versenyhátrányba kerültünk;
3. a közoktatás-, és a felsőoktatás versenyhátránya – beavatkozás hiányában – rohamosan növekszik;
4. egyre több területen (oktatás, kutatás, innováció) kimaradunk a *main stream*-ből;
5. ezek után tovább erősödik a lemaradás ... és akár egy mélybe lehúzó örvénybe is kerülhetünk;
6. a saját tehetetlenségünkől eredő előnyt számos más ország saját javára tudja fordítani;
7. a globális bábeli zűrzavarban senkit sem érdekel a jajszavunk ... segítenek bennünket, de ... a lottószelvényt azért még meg kell vennünk, egyébként senki sem tud segíteni rajtunk, még az égiek sem!

Felmerül a kérdés: hogyan tovább?! Először is, be kell látni néhány egyszerű dolgot, mint például:

1. a felsőoktatásba belépő hallgatók családja óriási áldozatot hoz gyermeke tanulásáért. Számukra a gyermekük pályaválasztása komoly kockázatvállalás: egyáltalán nem mindegy (remélem, az esetek döntő többségében), hogy milyen minőségű elméleti-, és gyakorlati tudást kap a gyermek, hogyan készül fel a globális munkaerő-piac kihívásaira;
2. az oktatás nem egyszerűen csak tudás átadása, és aztán a lexikális tudás mérése, hanem NEVELÉS is. A gyermekek nagyon korán kerülnek ki a család kötelékéből, és soká maradnak az oktatás (alap-, közép-, felsőfokú-, felnőttképzés-, posztgraduális képzés) különféle rendszereiben. Az ISKOLA nevelési funkciója elvitathatatlan, bár korábban a nevelési feladatok negligálására történtek kísérletek, de mára kiderült, hogy e folyamatok totális zsákutcába vitték az oktatási rendszerünk egyes elemeit;
3. a hazai felsőoktatás bizonyos ágazatai – kénytelen-kelletlen, vagy tudatosan – lépést tartottak a nemzetközi trendekkel, és komoly minőségi előre lépést tettek úgy az oktatás, mint a kutatás és az innováció területén, hogy ismert, és elismert szakmai

elemei legyenek az Európai Felsőoktatási Térségnek. Ez a modernizációs folyamat számos intézményt, számos szakmát ... meg sem érintett!

4. Amíg a felsőoktatás hazai, zárt világából nem lépünk ki, addig esélye sincs annak, hogy az európai egységes felsőoktatási piacon megtaláljuk a helyünket.
5. Még mindig azt hisszük ... átfestjük a cégtáblát, a tartalom marad, és mehet minden tovább a régi szokások szerint, mert „... MINÁLUNK EZT MI ÍGY SZOKTUK CSINÁLNI!”
6. A régi dolgok nem feltétlenül rosszak, és negligálandóak. Szükséges lenne egészséges arányt találni a régi-, és az új dolgok között. Arról kevesen és keveset hallottak, hogy valaki a római jog alaptételeit azért szeretné megváltoztatni, mert azok lehetnek valami három ezer évesek, vagy esetleg még idősebbek is.

A Leuven-i Nyilatkozat [8] egyértelmű választ ad a fenti felvetésekre – vannak eredmények, vannak hiányosságok, amiket pótolni kell, és természetesen, vannak új feladatok is a 2020 évig terjedő következő tíz évre.

Itt felvetődik egy fontos kérdés: végre komolyan vesszük-e magunkat, vagyunk-e annyira igényesek magunkkal szemben, hogy belássuk: az EU-tagság azt jelenti, hogy a nagy rendszerekhez (pl. felsőoktatási térség) illik minél hamarabb csatlakozni, és nem csak a szavak szintjén, hanem a gyakorlati, a mindennapi életben is! Ha egy szakmát illik idegen nyelven oktatni, mert a jövő az adott területen idegen nyelven íródik ... attól még nem leszünk kevésbé magyarok, ha azt az adott szakmát idegen nyelven oktatjuk. Sőt, inkább az a felelősség érvényesül bennünk, hogy a hallgatóinkat nem ítéldjük eleve kudarcra egy globális munkaerő-piaci versenyben.

Tudomásul KELL venni: ezen a területen sincs DE .... Nem hívják be második körre interjúra a hallgatóinkat ... ebből mindenkinek értenie kell! ... és kollektíven, mindenkinek tennie is kell azért, hogy ne csak az első kávéig érkezzenek el hallgatóink, hanem lehetőséget kapjanak arra is, hogy versenytársaikkal együtt leüljenek a billentyűzet mellé is, vagy odaálljanak a munkaasztal mellé!

Sokszor olvassuk, látjuk leírva a rettegett szót: VERSENY. Felmerül a kérdés, kell-e nekünk versenyezni, vagy sem?! Kimaradhatunk-e az információs társadalom korában a világ információáramlásából, vagy sem?! Tetszik nem tetszik, a verseny régen is jelen volt az életünkben, ma is jelen van, és valószínűleg később sem tűnik majd el az életünkből. A kérdés, hogy milyen mértéket ér el, és mennyire tölti ki az életünket?! Marad-e a versenyzés közben erőnk, és energiánk, hogy megálljunk, és azt mondjuk: most másnak van itt az ideje, mint az örökös versengésnek! Sportolni, kikapcsolódnunk kell, meg kell nézni egy jó színdarabot, el kell menni egy jó koncertre, kézbe kell venni néha klasszikus szerzők könyveit, és forgatni a Bibliát ...

A hazai felsőoktatásban a következő nagy kérdés, ami megválaszolásra vár: milyen legyen az oktatás-, és a kutatás aránya?! A fejezet mottója e kérdést is megválaszolja: az oktatás alapja a modern *kutató-fejlesztő-innováló* tevékenység. E terület ragadott meg, és készített írásra. Most is felmerül a kérdés: lehet-e bizonyos területeken **a régi módon** oktatni?! A kérdés megválaszolása nem egyszerű: nyilvánvaló, hogy sok területen akár hosszabb ideig is használható ugyanaz az

ismeretanyag, és ugyanaz az oktatási módszer ... sok területen viszont folyamatos megújulásra van szükség: akár a következő tanévre **előregszik** a tananyag, vagy az oktatási módszer változik.

Helyesen kell érteni a kreatív, modern gondolkodású, innovatív, folyamatosan terméket előállító ember, vagy hallgató fogalmát, és, szerintem lényeges, hogy megkülönböztessünk képzési ágakat, ahol ez az elv, nem feltétlenül kell, vagy más formában kell, megjelenjen, mint a hagyományos felfogás. Nyilvánvaló, hogy a hazai, de a nemzetközi köz-, és felsőoktatás számos olyan területtel bír, ahol elég nehéz értelmezni az *innovatív képesség* fogalmát: egyetemes jogtörténet területén, vagy hittudományi területeken a *kreativitás* és az *innovativitás* más tartalommal bír, mint a hagyományos felfogás gépészmérnökök, vagy villamosmérnökök esetén. Mielőtt *mérni* kezdenénk a kreativitást, előtte tisztázni illene, hogy egy-egy területen mit értünk alatta, és az hogyan mérhető, ha egyáltalán mérhető.

És hogy mitől lesz *kreatív* valaki? Mitől lesz *innovatív*? Mitől fog értéket, ilyet, vagy olyat előállítani?! Szerintem, először is, kell, hogy az egyén belső harmóniával bírjon. Értékelje, és kezelje magát helyén, ismerje a képességeit és a korlátait. Legyen tisztában tárgyi tudásával, tudjon, és akarjon alkotni, dolgozni. Folyamatosan legyen sikerélménye, és képes legyen a *folyamatos* megújulásra, és azt akarja is. A másik fontos tulajdonság, hogy az egyén a környezetével is harmóniában éljen. Ez terjedjen ki az embertársaira, az épített-, és a nem épített környezetre, valamint a természetre is!

A mai rohanó, nagyon gyorsan fejlődő világban, meglehetősen nehéz azt mondani, hogy ez, vagy az a terület érett arra, hogy valaki behatóan tanulmányozza, *kutassa*. Sok esetben, egy-egy kutatás, legyen szó alap-, vagy alkalmazott kutatásról, leáll, vagy ha befejeződik, azzal le is áll, és a kutatás nem a vélt eredménnyel zárul. Ez még nem jelenti feltétlen a sikertelenséget: a kutatási folyamat során az adott témával foglalkozók gazdagszanak tudásban, tapasztalatban, emberi kapcsolatban. Sőt ... akár olyan új területek is felszínre kerülhetnek, amelyek szintén górcső alá vehetőek.

A *fejlesztési* fázishoz azon kutatások jutnak el, amelyek sikerrel kecsegtetnek, és azokból valamilyen termék, áru születik: azok értékesítéséből, akár haszon is származhat, és ez egyben a stratégiai cél is. A prototípus elkészítése még nem jelent feltétlenül sikert: a termék tesztje után dől el, hogy a termék, vagy a szolgáltatás piacra helyezhető-e, vagy sem?! És végül, az is előfordulhat, hogy a piac nem igazolja vissza a *kutató/tervező/fejlesztői* elképzeléseit: a terméket, vagy a szolgáltatást ki kell vezetni a piacról, mert veszteséget termel.

Természetesen, a tanulás nemcsak a család részéről jelent lemondást és befektetést, hanem a tanulók, a hallgatók részéről is. Be kell látni, legyen bármilyen jó is egy oktatási program, ha a hallgatók nem tudnak, vagy nem akarnak áldozatot vállalni, és a jövőjükbe befektetni, akkor hiába nyitjuk ki a laborok ajtaját, hiába akarunk idegen nyelven oktatni ... ha nincs fogadókészség a fiatalok részéről e dolgokra, és eme új kezdeményezésekre.

Tudomásul kell venni, hogy a hazai felsőoktatási piacon – az EU elvek szerint (is) – már most is jelen vannak, és egyre többen lesznek a külföldi felsőoktatási intézmények, egyelőre közös-, vagy kihelyezett képzésekkel. Csak és kizárólag idő kérdése, hogy mikor érik el azt a kritikus tömeget, amikor már azt kell mondanunk, hogy a hazai felsőoktatás végül is, az EU

polgárokat szolgálja ki ... és akár el is vihetik a hallgatói fejkvóta egy részét is, idővel, akár a nagyobb részét is a hazai intézmények elől.

IV. BEFEJEZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

A Bologna-rendszer lineáris rendszere túlélte az első tíz évét: számos EU-tagország ebből az évtizedből tisztességesen profitált, és kiaknázza a rendszer adta előnyöket. Ha figyelmesek voltak, akkor még a nemzeti jellegük erősítéséhez is sikerült forrásokat szerezzenek. Vannak olyan országok is, amelyek történelemkönyvébe nem aranyozott, nagybetűvel kerül ez a fejezet. Hogy hazánk mely táborot erősíti, azt az Olvasó megítélésére bízom!

Be kell látni, hogy most senki sem ülhet a babérjain. Hazánk kapcsán, azt is mondhatnám, hogy innen szép győzni! Tennivaló akad bőven, rengeteg az olyan, szép kihívás, amelyben sikeresek lehetünk, és learathatjuk a babérokat! Azt is helyén kell kezelnünk, hogy nem lehet örökre kibérelni a dobogó legfelső fokát! Van úgy, hogy meg kell tapsolnunk másokat, akik jobbak, eredményesebbek, sikeresebbek, mint mi. Az sem tartható azonban soká, hogy minden felolvasáson az utolsók között emlegessenek bennünket, mert hosszútávon ez teljes EU-szkepticizmushoz vezethet, ami nem idegen jelenség a mai Európában.

Nincsenek előre megírt, sikerrel kecsegtető, jó forgatókönyvek. Minden ország ki kell találja magát, és meg kell találja helyét a globális világban. Sokan átkozzák ezt a szót, egy valamit azonban elfejtünk: korábban, úgy néhány száz évvel ezelőtt még magától értetődött, hogy mester úgy lehet a céhes inasból, ha előtte bejárja a nagyvilágot, és sok kultúrát megismer, akár több nyelven is beszél a *kirándulása* végére, majd levizsgálják mesterei előtt.

Sokszor nemes egyszerűséggel átugrunk a történelemkönyv azon részein, amely arról tanúskodik, hogy egy-egy (vég)várat olasz mesterek építettek, azt német nehézlovas vértések védtek, németalföldi festők festményei díszítették a falakat, francia szakácsok készítették a jó étkeket, szászok és/vagy más jó emberek is lakták, akik bolgárokkal, vagy örményekkel, vagy valaki mással kereskedtek.

A világ globális volt Bábelig, és aztán is ... csak a közelmúltban – egy időre – kikerültünk a világ körforgásából. És *elszoktunk* attól, hogyan kell a viszonyainkat rendezni olyan téren, ahol nem csak a *mi* vagyunk, hanem olyanok is, akik valami érthetetlen nyelven beszélnek hozzánk, és csak mondják ... csak mondják ... csak mondják a magukét ... és mi ebből nem értünk egy szót sem!

Most újra bábeli zűrzavar uralkodik a világban, ahol mindenki jöhet-mehet le- és fel. Ha valaki ma Magyarországról elindul az Északi-sarkra, és minden országban előre köszön, jó eséllyel úgy éri el úti célját, hogy senki sem kérdezi meg, kicsoda ő, és merre tart?! Esetleg visszaköszönnek rá.

És ez, szerintem, jó! Korábban is így volt, most újra a helyére kerültek a dolgok!

V. OPUS CITATUM

- [1] A MAB állásfoglalása a szakrendszer felülvizsgálata kapcsán. *A MAB 2009/3/II. sz. határozata* (Forrás: www.mab.hu, www.okm.gov.hu. Letöltve: 2009. július 10.)
- [2] Csekei László⁵: A Bolognai Folyamat szervezete, és működése, Bolognai aktualitások (Forrás: www.okm.gov.hu. Letöltve: 2009. július 10.)
- [3] Csirik János⁶: A felsőoktatás-politika aktuális kérdései. (Forrás: www.okm.gov.hu. Letöltve: 2009. július 10.)
- [4] Mang Béla⁷: A Felsőoktatási és Tudományos Tanács véleménye és javaslatai a Bologna rendszerű képzés bevezetésének hazai tapasztalatairól (Forrás: www.okm.gov.hu. Letöltve: 2009. július 10.)
- [5] Bókay Antal⁸: Az Országos Kredittanács álláspontja a magyarországi felsőoktatás-fejlesztési folyamat elmúlt három évéről. (Forrás: www.okm.gov.hu. Letöltve: 2009. július 10.)
- [6] BOLOGNA JELENTÉS – 2008. A Magyar Rektori Konferencia Plénumának összegzése. (Forrás: www.okm.gov.hu. Letöltve: 2009. július 10.)
- [7] Palásti Kovács Béla⁹ – Csirik János: A Bologna-rendszerű képzés bevezetésének hazai tapasztalatai. (Forrás: www.okm.gov.hu. Letöltve: 2009. július 10.)
- [8] A bolognai folyamata 2020 – Az Európai Felsőoktatási Térség az új évtizedben. Európa felsőoktatásért felelős minisztereinek nyilatkozata. Leuven és Louvain-la-Neuve, 2009. április 28-29. (Forrás: www.okm.gov.hu. Letöltve: 2009. július 10.)
- [9] Hamza Gábor – Kállay István: *De Diversis Regulis Iuris Antiqui*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996.

WANDERING IN THE BERMUDA ISLANDS OF THE KNOWLEDGE-TRIANGLE

Prof. Dr. SZABOLCSI, Róbert¹⁰

The paper deals with the first ten years of the Bologna-program signed in 1999 between EU countries, having members of 46 countries present day. Evaluating of the period of 1999-2009 Ministers of the 46 countries made a Communiqué in Leuven, Belgium to summarize and to determine results of the previous decade, and derive tasks for the next decade. The author gives a short review of the Hungarian higher education, and compares these results with international ones. The author shares many dilemma upon challenges of the modern world, including meaning of the competition, quality, knowledge of foreign languages, programs in the higher education, research, development, innovation, globalization. The author gives a subjective interpretation of these problems, and challenges, and also describes some problems being faced in the next decade of the modern era to be solved in the higher education.

---

⁵ OKM Nemzeti Bologna Bizottság, titkár.

⁶ OKM Nemzeti Bologna Bizottság, elnök.

⁷ FTT, elnök.

⁸ Országos Kredittanács, elnök.

⁹ OKM Nemzeti Bologna Bizottság, Képzési Albizottság, elnök.

¹⁰ University full-professor, Miklós Zrínyi National Defense University, Institute of Automation and Robotics, Department of Automation and Process Control, LTC, Deputy Dean in Sciences and Scientific Affairs, Institute Director, Head of Department, Address: H-1581 Budapest, POB, 15., Hungary. Email: szabolcsi.robert@zmne.hu, Skype: szabolcs_robert (HUN).